

Dr hab. Zofia Kolbuszewska, Prof. UWr
Zakład Literatury i Kultury Amerykańskiej
Instytut Filologii Angielskiej
Uniwersytet Wrocławski

Recenzja rozprawy doktorskiej
mgr Jacqueline Victorii Woroniec

pt.

Performing Satan: The Satanic Queer
In Contemporary British And American Popular Culture
(Performowanie Szatana: Satanic Queer
we współczesnej kulturze popularnej brytyjskiej i amerykańskiej)

Z przyjemnością przeczytałam merytorycznie bardzo interesującą, znakomicie skomponowaną i napisaną elegancką angielszczyzną dysertację doktorską mgr Jacqueline Victorii Woroniec pt. *Performing Satan: The Satanic Queer In Contemporary British And American Popular Culture*. Nowość ujęcia przez doktorantkę zagadnienia obrazowania mitycznej postaci Diabła polega na prześledzeniu i eksplikacji jego transformacji jako uosobienia performatywnego i proteuszowego charakteru ekologii współczesnych mediów cyfrowych. Jednocześnie odwołując się do pojęcia morfowania wprowadzonego przez Vivian Sobchak, doktorantka w pewien sposób odsłania fascynującą tendencję w kulturze popularnej, znamionującą również wcześniejsze okresy kryzysów kulturowych, takie jak Romantyzm czy Barok, do zastąpienia dysforycznego odbioru pewnych przedstawień euforią. Dysforyczność charakteryzująca recepcję postaci Diabła lub Szatana jako wcielenia lub zakotwiczenia zła w tradycji teologicznej i stworzonej przez nią archiwum, ustępuje w momentach kryzysu kulturowego i transformacji euforycznemu odbiorowi tej postaci jako, można by rzec, farmakonu Derridy; odbioru znajdującego wyraz w dynamice zmienności i płynności

przedstawień, kwestionujących zastane wyobrażenia, struktury, sposoby konstruowania rzeczywistości i tożsamości.

Performans, transformacja, metamorfoza i stawanie się leżą u podstaw praktyki morfowania, znamionującej, jak demonstruje doktorantka, współczesne praktyki medialne i współkreującej ekologię mediów cyfrowych. Ambitny projekt mgr Woroniec polega zatem na przedłożeniu nowego modelu teoretycznego, „Satanic Queer”, który pozwala na prześledzenie zmiennej policentryczności dynamiki mediów badając proces morfowania diabelskiego archiwum przy wykorzystaniu narzędzi wypracowanych na gruncie teorii queer i medioznawstwa. Postać Diabła dyskutowana jest przez mgr Woroniec jako uosobienie dynamicznego charakteru pragnień, prób etycznych i krytyki zastygłej instytucjonalności znajdującej wyraz w obiegach fanowskich i infrastrukturach streamingowych.

Zaznaczając swoje odejście od tradycyjnych ujęć teologicznych i archiwistycznych, doktorantka jednocześnie demonstruje erudycyjną wiedzę nt. tego archiwum, pokazuje swobodę poruszania się w obszarze teorii queer i wykazuje się dogłębną wiedzą nt. ekologii mediów cyfrowych. Imponujący jest również zakres analizowanych i dyskutowanych przez autorkę dysertacji tekstów medialnych z ostatniego ćwierćwiecza.

Rozprawa mgr Woroniec posiada przejrzystą i bardzo starannie przemyślaną strukturę. Praca składa się z wprowadzenia, pięciu rozdziałów i zakończenia. Rozdział pierwszy nakreśla założenia metodologiczne i wprowadza elementy teorii queer oraz rozważa relacje morfowania i performansu destabilizującego archiwum. Rozdział drugi konceptualizuje dryf archiwum rejestrującego formy judeo-chrześcijańskiego mitu Szatana i kształtowanie się postaci Szatana jako Innego. Rozdziały 3-5 poświęcone są dyskusji procesu i operacji morfowania dryfującego archiwum, morfowaniu szatańskiej tożsamości i morfowaniu mediów ze szczególnym naciskiem na kulturę i praktyki fandomów oraz algorytmiczność jako nieodłączną cechę medialnego dryfu. Przemyślana struktura pracy jest również bardzo pomocna w orientacji w

bogatym materiale analitycznym i kolejnych etapach rozwijanej przez doktorantkę argumentacji. Porządek rozdziałów ściśle odzwierciedla proces budowania koncepcji mgr Woroniec: wypracowanie warsztatu metodologicznego i jego wykorzystanie w konstrukcji pojęcia „Satanic Queer” jako dynamicznego rezultatu procesu morfowania przedstawień Szatana w celu unaocznienia roli morfowania w operowaniu współczesnych mediów cyfrowych.

Dysertacja opatrzona jest starannie dobraną, obszerną (liczącą 22 strony) bibliografią, użytecznie podzieloną na źródła podmiotowe (z wyróżnieniem różnych źródeł medialnych) i przedmiotowe. Bibliografia potwierdza interdyscyplinarność zainteresowań badawczych doktorantki, jej rozległą wiedzę i sprawne poruszanie się w obszarach studiów nad mediami, teorii queer, teorii gender, schizoanalizy Deleuze’a i Guattariego, historii reprezentacji Diable i Szatana, antropologii kulturowej, oraz studiów komparatystycznych. Szczególnie ujęło mnie umieszczenie przez mgr Woroniec w bibliografii drukowanego zapisu telewizyjnej debaty nt. transformacji zachodniego chrześcijaństwa z r.1973. Wzięli w niej udział Jean-Marie Domenach, redaktor naczelny czasopisma *Esprit* i Michel de Certeau, którego biografia historyka, myśliciela, eks-jezuita i geja, znakomicie wpisuje się w tematykę morfowania archiwów, tożsamości i mediów.

Na płaszczyźnie metodologicznej dysertacji zafascynowała mnie użyta przez doktorantkę strategia wykorzystania dynamicznej kategorii „Satanic Queer” jako swojego rodzaju „barwnego kontrastu” stosowanego w medycynie. Wprowadzany do organizmu lub systemu umożliwia unaocznienie i prześledzenie funkcjonowania jednej z jego części. W wypadku dysertacji mgr Woroniec chodzi o zasady funkcjonowania procesu morfowania. Ostatecznie, gra toczy się o zrozumienie morfowania mediów, w mediach i przez media, a koncepcja „Satanic Queer” to zrozumienie umożliwia. W tym miejscu chciałabym zwrócić uwagę na niezwykle elegancko wyartykułowaną definicję morfowania jako praktyki, ze str. 9.

dysertacji: „a way of naming form-in-flux that privileges becoming over arrival and locates meaning in motion” (rodzaj przywołania płynnej formy która przedkłada stawanie się nad spełnieniem i lokuje znaczenie w ruchu). Wprowadzając pojęcie morfowania jako praktyki nieodłącznie związanej z ekologią mediów cyfrowych, mgr Wroniec odwołuje się w twórczy sposób do teoretycznej ramy wypracowanej w takich pozycjach jak: *Meta-morphing: Visual Transformation and the Culture of Quick-Change* (2000) oraz *Carnal Thoughts: Embodiment and Moving Image Culture* (2004). przez Vivian Sobchak, amerykańską krytyczkę kultury, filozofkę teoretyczkę mediów i kina. Doktorantka wnikliwie odczytuje teoretyczną propozycję Sobchak i umiejętnie adaptuje ją w swoich analizach.

Rzadko zdarza się, że po lekturze tekstów naukowych i dysertacji nie mam wątpliwości lub uwag. Takim przypadkiem jest w zasadzie praca mgr Woroniec. Dysertacja doktorska przedłożona przez doktorantkę należy do tekstów naukowych, które starannie, wnikliwie i kompetentnie argumentują postawioną tezę badawczą, ilustrując rozważania subtelnie przeprowadzonymi analizami wybranych dzieł medialnych, a zawarte w nich dociekania prowadzą do rzetelnych i niebanalnych konkluzji. Co więcej, sam sposób przedstawienia przez mgr Woroniec swojego toku myślenia wydaje się uprzedzać potencjalne pytania ze strony czytelnika. Nadal jednak nurtuje mnie jedna kwestia. Wnikliwe i interesujące przedstawienie przez doktorantkę koncepcji „Satanic Queer” jako sposobu uwidocznienia operowania współczesnych mediów cyfrowych i deklarowana przez doktorantkę rozłączność tego pojęcia z tradycyjnym archiwum obrazów uosabiających lub zakotwicających pojęcie zła, skłania mnie do refleksji nad aspektem ekologii mediów cyfrowych, który, jak rozumiem, nie znajduje się w sposób oczywisty w kręgu zainteresowania autorki dysertacji. Chciałabym zapytać autorkę dysertacji, czy proces morfowania „Satanic Queer” może rzucić światło na kategorię post-prawdy, istotnej dla ekologii mediów cyfrowych. Oczywiście kategoria post-prawdy jest pojęciem z pogranicza etyki, polityki i epistemologii; ale czy można na nią również spojrzeć

jako na produkt procesów i operacji morfowania w środowisku mediów cyfrowych. Oczywiście rozumiem, że zadeklarowaną intencją badawczą mgr Woroniec jest skupienie się na sposobach operowania mediów cyfrowych uwidocznionych w rozważanym przez doktorantkę procesie morfowania „Satanic Queer”, ale ciekawa jestem jej opinii na temat medialnej ekologii procesów morfowania post-prawdy.

Podsumowując swoją recenzję rozprawy doktorskiej mgr Jacqueline Victorii Woroniec, stwierdzam, iż opierająca się na konsekwentnie stosowanym i solidnie przedstawionym warsztacie badawczym praca potwierdza kompetencje doktorantki w dziedzinie badań nad mediami, kulturą popularną, sprawne posługiwanie się współczesnymi dyskursami krytycznymi oraz umiejętności z dziedziny studiów komparatystycznych.

Przedłożona przez doktorantkę rozprawa pt. *Performing Satan: The Satanic Queer In Contemporary British And American Popular Culture* spełnia z nawiązką przewidywane ustawą wymogi stawiane pracom doktorskim. W związku z powyższym wnioskuję o dopuszczenie mgr Jacqueline Victorii Woroniec do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Zofia Kolbuszewska

Wrocław, 26. 03. 2026 r.